



Скарб Михайла Сікорського

Ім'я Героя України Михайла Івановича Сікорського навіки залишиться вписаним золотими літерами у родовід вітчизняного музейництва. Адже його внесок у популяризацію української народної культури, збереження історичних, духовних і культурних цінностей просто неймовірний. Подвижництво Михайла Івановича, його відданість справі сприяли утвердженню національної свідомості українців у час, коли бути національно свідомим було небезпечно. Але він завжди відстоював свою життєву позицію. Його творіння по праву називають безцінним скарбом. Власне, "безцінним скарбом" був і сам Михайло Сікорський, адже його подвижницький поступ засвідчив високодуховне та безкорисливе начало у процесі створення першого в Україні Національного історико-культурного заповідника в Переяславі-Хмельницькому, що зробило місто справжньою перлиною з-поміж багатьох історичних міст і містечок України.



Євген БУКЕТ
Фото Тараса ДУДКИ

7 листопада Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди зустрічав учасників і гостей Всеукраїнського історико-культурологічного форуму "Сікорські читання". Таким чином переяславці вирішили вшанувати Михайла Івановича. Співзасновники заходу: університет, громадська культурно-просвітницька організація "Переяславський скарб" та Національна спілка краєзнавців України.

До участі у Форумі запросили побратимів М. І. Сікорського, його друзів, колег, тих, із ким Михайло Іванович працював і товаришував протягом тривалого часу. Із-поміж них відомі науковці, політики, громадські діячі, краєзнавці, журналісти, поважні мешканці міста, колишні та нинішні музейні працівники. Актова зала університету, де відбувалося пленарне засідання, була переповнена.

Із привітанням до учасників Форуму звернувся голова організаційного комітету, ректор університету Віктор Коцур, міський голова Переяслава-Хмельницького Олександр Шкіра, голова Національної спілки краєзнавців України Олександр Рент. Про людські якості Михайла Івановича Сікорського розповіла його племінниця Валентина Сікорська.

До питання збереження спадщини

Михайла Сікорського апелювали у своїх виступах Герой України Іван Драч, заступник Голови Верховної Ради України Микола Томенко, радник-організатор Комітету з Національної премії України ім. Тараса Шевченка Борис Войцехівський, президент Всеукраїнського благодійного фонду "Журналістська ініціатива" Людмила Мех, заслужений журналіст України, письменник і краєзнавець, біограф М. І. Сікорського Микола Махінчук.

Микола Томенко у своєму виступі акцентував увагу на тому, що протягом останніх двох років відбувається у музейній сфері: "Ці процеси сміливо можна назвати цілеспрямованою політикою руйнування історичних і культурних скарбів. Доктрина, проголошена владою, спрямована на те, щоб замінити фахових музейників на так званих менеджерів або, як я їх називаю, заробітчан на музеях. Вона призвела до того, що в абсолютній більшості національних заповідників відбуваються конфлікти, тотальне скорочення фахових працівників. Музеї перетворюють на місця для гулянок чиновників та торгівлі".

Усі виступи засвідчили стурбованість проблемами, що виникли в музейній галузі на рівні держави й міста зокрема. Так, нинішнє керівництво Національного історико-етнографічного заповідника "Переяслав" фактично проігнорувало Форум, присвячений пам'яті його багаторічного директора. Колишні й нинішні працівники заповідника розповідали про той жалкий стан, у якому нині перебуває дітище



Іван Драч, Микола Махінчук, Борис Войцехівський та проректор ПХДПУ ім. Г. Сковороди Сергій Рик у виставковій залі

Михайла Івановича після чергової зміни "менеджерів".

До слова також запросили голову Київської обласної організації Національної спілки краєзнавців України Григорія Савченка, заступника генерального директора з наукової роботи НІЕЗ "Переяслав" Юрія Коптюха, заступника директора Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України, заслуженого працівника культури України Сергія Гальченка, голову Вишгородського районного об'єднання ВУТ "Просвіта" ім. Тараса Шевченка Олександра Дробаху, голову Всеукраїнської асоціації музеїв Сергія Кролевця, керівника проекту "Скарби музеїв України" Нелю Куковальську, члена Національної спілки письменників України, заслуженого журналіста України Сергія Шевченка, голову громадської культурно-просвітницької організації "Переяславський скарб" Тараса Нагайка та інших.

Організатори Форуму для учасників запропонували два основні блоки, що увібрали чимало заходів: виставково-експозиційний і науковий. У межах першого з

них відбулися: виставка книжкових фондів бібліотеки університету "Музейний зодчий України", експозиція світлин із домашнього фотоархіву М. І. Сікорського "Михайло Сікорський: фотолітопис", виставковій експозиції художніх творів і майстер-класи з народного мистецтва.

Науковий блок роботи Форуму представили два круглі столи: "Скарб Михайла Сікорського — надбання для поколінь" і "Музеї ВНЗ педагогічного профілю: історія, досвід, перспективи". На них учасники Форуму обговорили конкретні кроки, які варто зробити для захисту спадщини М. І. Сікорського та вшанування пам'яті видатного музейника. Так, серед іншого, одностайно було підтримано встановлення у Переяславі-Хмельницькому пам'ятника Герою України М. І. Сікорському, присвоєння Національному історико-етнографічному заповіднику "Переяслав" ім'я Михайла Івановича Сікорського, присвоєння імені М. І. Сікорського одній із вулиць міста Переяслава-Хмельницького, започаткування премії імені М. І. Сікорського у галузі краєзнавчої роботи, карбування ювілейної монети до 90-річчя від дня народження Героя України М. І. Сікорського (серія "Визначні постаті України"), перевидання вже існуючих та підготовка до друку нових видань, які присвячені постаті М. І. Сікорського, запровадження у ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" щорічного збірника наукових праць, присвяченого пам'яті М. І. Сікорського. І звісно, звернутися до Уряду України з відкритим листом щодо ситуації, яка склалася в Національному історико-етнографічному заповіднику "Переяслав" та життя відповідних заходів...

За задумом засновників, проведення "Сікорських читань" має стати традиційним, адже шана до постаті Героя України М. І. Сікорського, його внеску у розвиток вітчизняного музейного будівництва, зобов'язує громадськість продовжувати розвивати ідеї патріарха музейної галузі України, турбуватися про збереження та примноження скарбів народної культури та історії, досліджувати життєвий шлях і спадщину видатного подвижника.



Сергій Гальченко оглядає фотолітопис про життєвий шлях М. Сікорського



Конкурс іде Україною

9 листопада у Рівному офіційно стартував XIII Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика.

До цієї дати надійшло привітання від Світового Конгресу Українців, в якому зазначено: “За час свого існування Міжнародний конкурс з української мови, заснований відомим канадським меценатом українського походження Петром Яциком, поширився і в Україні, і в багатьох країнах проживання української діаспори, набувши статусу масштабного національного проекту. Велика заслуга в цьому — бажання українських студентів і школярів пізнати глибину української мови, а також самовіддана праця організаторів і меценатів конкурсу та подвижницька роль батьків і вчителів, які прищепили любов до рідного слова.

Символічно, що кожного року конкурс з української мови розпочинається в День української писемності і мови. Українська мова — рідна для мільйонів українців, що проживають в Україні і далеко за її межами. Найцінніший духовний скарб нашого народу, українська мова виконує велику роль у зміцненні української державності, збереженні національної ідентичності й консолідації світового українства. Саме тому Світовий Конгрес Українців надає особливої уваги розвитку української мови в діаспорі та в

Україні, а також рішуче протистоять русифікації, яка становить серйозну небезпеку для майбутнього української мови як єдиної державної”.

Спеціальне привітання організаторам і конкурсантам надійшло від голови Рівненської облдержадміністрації Василя Берташа та від голови Рівненської обласної ради Юрія Кічатого, а начальник управління освіти й науки облдержадміністрації Іван Ветров, відкриваючи урочистості в обласному музично-драматичному театрі, наголосив: “Освітня, учні, студенти Рівненщини раді вітати урочисте зібрання, присвячене відкриттю XIII Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика. Бажаю вам висоти і міцності духу, миру і згоди, здоров'я і благополуччя, аби шанувати Слово, аби бути в віках!”

Із вітальними словами до учасників заходу звернулися: архієпископ Рівненський і Острозький Української Православної Церкви Київського патріархату Іларіон, заступник голови обласної державної адміністрації Олександр Володимирович Губанов, віце-президент Ліги українських меценатів Михайло Васильович Ватуляк, доктор філологічних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка, член опікунської ради конкурсу Микола Григорович Жулинський, заступник

голови наглядової ради Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика Іван Феодосійович Корсак, доктор економічних наук, професор Інституту інноваційних технологій і змісту освіти Юрій Миколайович Сафонов, представник Ліги українських меценатів, голова правління Рівненської організації Національної спілки письменників України Лідія Гурівна Рибенко, переможець IV етапу VIII Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, викладач гуманітарного факультету, аспірант Національного університету “Острозька академія” Вікторія Назарук.

Переможців і призерів усіх попередніх конкурсів нагородили спеціальними дипломами за підписом Президента Ліги українських меценатів Володимира Загорія, голови журі конкурсу Павла Гриценка та голови Координаційної ради конкурсу Михайла Слабошпицького, а також цінними подарунками та бібліотечками. Такі ж нагороди одержали вчителі, чий вихованець досягли успіху в мовному марафоні.

Після урочистої частини свята відбувся концерт і покладання квітів переможцями конкурсу імені П. Яцика різних років до пам'ятника Тарасу Григоровичу Шевченку.

Прес-служба Ліги українських меценатів

Захищаємо рідну!

Марія ПЕЛЕХ, відповідальний секретар ЧОО ВУТ “Просвіта”

Із промовама виступили науковці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, місцеві письменники, творча молодь, представники інтелігенції краю. Вони висловлювали занепокоєння, що держава своїми діями ставить під загрозу повноцінний розвиток української мови.

Як зазначив голова обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” Остап Савчук, День української писемності і мови — велике духовне свято, що яскраво засвідчує багатовікову тернисту шлях розвитку рідного слова. Однак жодні утиски не змогли позбавити людей природного права розмовляти рідною прабатьківською мовою.

“Сьогоднішній урочистий мітинг — вияв нашої глибокої вдячності всім попереднім поколінням подвижників та оборонців українського письменства, своєрідне нагадування сучасним і наступним поколінням про потребу гідного продовження розпочатої ними справи”, — сказав Остап Савчук.

Окрім промов, учасники мітингу послушали пісні у виконанні просвітянського хору “Гомін Буковини”. Під час акції нагородили



На Буковині відбулися урочистості з нагоди свята української писемності і мови. Обласне товариство “Просвіта” організувало мітинг біля пам'ятної стели “Літописцям Русі-України — подвижникам українського письменства” у Чернівцях.

грамотами й дипломами переможців конкурсу “Я гордий тим, що українець зроду!”. Отримали відзнаки “Будівничий України” відомі активісти місцевої “Просвіти” — заслужений діяч мистецтв Василь Селезінка, заслужений діяч культури Марія Довгань і голова Неполовецького осередку “Просвіти” Кіцманського району Ольга Паламарчук.

На завершення святкового мітингу поклали квіти до пам'ятної

стели “Літописцям Русі-України — подвижникам українського письменства”.

Після святкового мітингу у світлиці “Просвіти” відбувся другий етап обласного форуму “Захистимо рідну мову”. Модератор заходу — відомий буковинський політолог, просвітянин Ігор Буркут. Учасники заходу, школярі та студенти Чернівців, виступили за необхідність існування в Україні єдиної державної мови — української.

Політика влади спрямована на відновлення національного гніту українців, встановлення диктатури

10 листопада у приміщенні ужгородського Народного дому “Просвіти” відбувся обласний форум громадськості “Захистимо українську мову, державність та демократію”. Ініціатор — Закарпатське обласне об'єднання “Просвіти” ім. Т. Шевченка, підтримали форум інші організації. Окрім ужгородців у ньому взяли участь представники Виноградівщини, Мукачівщини, Рахівщини, Тячівщини тощо.

Форум благословили священники Мукачівської греко-католицької єпархії та Закарпатської єпархії УПЦ Київського патріархату. Розглянули питання: “Про загрозу українській мові як основі буття нашого народу, а також — українській державності, демократії, небезпеку деукраїнізації України та встановлення у ній диктатури”. З доповіддю виступив голова обласної “Просвіти” ім. Т. Шевченка, кандидат історичних наук Володимир Піпаш, в обговоренні взяли участь: доктор філологічних наук, професор Павло Чучка, доктор філологічних наук Іван Хланта, декан Великоберезнянського району МГКЄ о. Василь Данилаш, голова Мукачівської міськрайонної “Просвіти” Василь Софіланич, голова Закарпатської об'єднання ВО “Свобода” Олег Куцин, учителька, поетеса з Ужгорода Олена Пекар, учителька-пенсіонерка з В. Бичкова Ірма Герлан та ін.

На форумі було прийнято Ухвалу, яку подаємо тут (скорочено).

Ухвала Закарпатського обласного форуму громадськості «Захистимо українську мову, державність та демократію»

1. Учасники форуму оцінюють внутрішню політику нинішньої влади, що контролюється Партією регіонів, а очолює Президент Янукович, як таку, що направлена супроти українського народу. Вона вкрай українофобська, антинародна, антидемократична, спрямована на деукраїнізацію України. Яскравим прикладом є ухвалення комуні-регіонального більшістю Верховної Ради антиконституційного закону Ківалова—Колесніченка, підписання його Президентом В. Януковичем. Закон створює умови для витіснення української мови — мови титульної нації нашої держави на маргінес. Пріоритет при цьому знову матиме мова колишніх колонізаторів — російська. Така політика нинішньої влади дає

всі підстави назвати її окупаційною та антиукраїнською.

Чітко проявляється курс на встановлення в Україні тоталітарної диктатури. Особливо яскраво це засвідчили недавні події з намагання антизаконним, силовим методом змінити результати виборів на низці мажоритарних округів.

Вважаємо, що у цій ситуації тільки активна позиція та спротив усіх громадян, єднання демократичних сил, їхні спільні дії може зупинити цей курс влади на деукраїнізацію України та встановлення диктаторського, антинародного, режиму.

2. Кожен громадянин України, який вбачає, що через бездіяльність В. Януковича порушуються його, гарантовані Конституцією України, права, матиме всі підстави подавати на нього до суду. Демократичним силам України варто буде не лише закликати їх до цього, а й організувати загальноукраїнську громадянську кампанію.

«Січковий шлях «Просвіти»

У День української писемності і мови із Запоріжжя до Києва з акцією “Січковий шлях “Просвіти” вирушив голова Правління Запорізького обласного об'єднання “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, член січового духовного братства Олег Ткаченко.

Олег Валентинович 560 км планує пройти за 29 днів, відвідавши близько ста населених пунктів і прибути до Головоштамту м. Києва 8 грудня 2012 року в День 144-річчя створення “Просвіти”.

Мета акції “Січковий шлях “Просвіти” — принести з Запоріжжя до Києва дух Хортиці, дух Січі й зареєструвати в Секретаріаті новообраної Верховної Ради України “Вимоги” Вих. 09/14 від 07 вересня 2012 року: “Розпалюванню міжнаціональної ворожнечі та міжетнічному протистоянню — поставимо надійний заслон”; донести нашим співвітчизникам основне гасло акції: ми українці — незалежно від національної, політичної та релігійної належності і не треба політиканам нас ділити, ми одна монолітна українська родина, а українська нація нарешті повинна взяти на себе відповідальність за долю держави і кожного з нас. Ще Олег Ткаченко хоче подивитися на нашу неньку-Україну очима пішого мандрівника-паломника — як живе Україна по обидва боки Січового шляху.

Шлях пролягає Запорізькою, Дніпропетровською, Полтавською, Кіровоградською, Черкаською, Київською областями та Києвом. У кожному населеному пункті відбуватимуться зустрічі та збиратимуться підписи на підтримку “Ви-



мог”. Перша велелюдна зустріч відбулася 11 листопада у Дніпропетровську біля пам'ятника Тарасу Шевченку.

Для отримання оперативної інформації контакти у Запоріжжі: м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 86-а, кв. 56, 061-224-66-00, 096-61-11-735, e-mail — prosvita-zp@ukr.net

Особисті контакти на маршруті: 098-436-23-63

Реквізити для пожертв на забезпечення проведення акції:

Р/р № 26000301150713 у Територіально відокремленому безбалансовому відділенні № 10007/0265 філії-Запорізького обласного управління ВАТ “Ощадбанк”, МФО 313957, ідентифікаційний код 20502761 (на проведення акції “Січковий шлях “Просвіти”).

Прес-центр 300 ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка, фото Галини ЄГОРОВОЇ



Праця розуму і серця

Напередодні Дня української писемності і мови у стінах Національної парламентської бібліотеки України відбулася презентація нового академічного тлумачного “Словника української мови”. Це результат багаторічної титанічної праці лексикографів Національної академії наук України. Видання створене на базі Лексичної картотеки Інституту української мови НАН України і здійснене Видавничим центром “Просвіта”.

За словами голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павла Мовчана, академічний словник у такому форматі — це подія загальнонаціонального масштабу: “Хоч він і однотомний, але це значний обсяг. Треба, щоб ми зрозуміли, що навіть у найлютіший період щодо ук-

раїнської мови, який Україна переживає сьогодні, можна робити і треба робити свою справу. За рахунок ентузіазму і стійкості ми можемо у цій війні виграти плацдарм за плацдармом. Боротьба за мову довготривала і найважливіші аргументи у ній — це наша робота у кожній ділянці. Кожне слово завойовувало великий просторочас, кожне слово, зафіксоване у словнику, це величезна історія. Щоб охопити такий величезний масив “від Сяну до Дону” одним мовним інформаційним рядком, потрібно було багато віків”. Павло Михайлович подякував усім авторам, хто долучився до роботи над словником, а також наголосив, що цього року планується перенести словник на електронні носії.

Словник розкриває різні аспекти та характеристики живого

слова, тобто вимову, написання, походження тощо; експресивні та образно-художні особливості українського лексикону. У словнику поєднано гніздовий спосіб зі звичайним, тому визначити кількість слів дуже важко, у ньому понад 20 тисяч слів.

Директор Інституту української мови НАН України Павло Грищенко розповів, що цей проект починався давно. Осмислення необхідності мати однотомний словник зародилося у надрах колективу лексикографів, якими багато років успішно керував Леонід Паламарчук. Він запропонував після того, як буде завершена робота над Великим академічним тлумачним словником у 11 томах, розробити словник, який був би похідним, але за якістю представ-

лення основного матеріалу, лексичного й семантичного, був би вичерпним. “Жоден словник не може задовольнити сповна потреби людини у знанні мови, тому що людина і її запити настільки динамічні, бажання знати більше настільки зростає шоразу, що жодна армія лексикографів ніколи не встигне за тими запитами, але все-таки виконувати основну функцію, стабілізувати те найкраще, що є в мові, витягти те, що з індивідуального слововживання, те, що із пам’яток, що лишилося в активному вжитку, що розсіпано у діалектах, але входить у літературний стандарт, атестувати і подати відповідним чином. Ми маємо розуміти, яка величезна відповідальність сучасного покоління лексикогра-

фів, аби збагнути оті всі прийоми роботи, запропонувати свій стандарт, що має бути у новому словнику, і крок за кроком цей стандарт реалізовувати. Це праця розуму і серця”, — підсумував керівник наукового проекту.

Варто сказати, що словник замислювався на 60 друкованих аркушів, а в результаті отримали 160. Автори тлумачного словника розглядають його не як фінал роботи, а як фінал стартів, адже слідом за словником створюватимуться інші, в яких будуть враховуватися побажання, міркування, критичні й доброзичливі зауваження. “Важливо, щоб наші читачі не лінувалися подавати свої пропозиції і міркування для того, щоб у наступних виданнях це можна було врахувати”.

Звучи, рідна мово



Уже вкотре 9 листопада у день народження Нестора-літописця Україна відзначає День української писемності і мови. Тож з цієї нагоди у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського відбулося Літературно-мистецьке свято. Відкрили дійство вітальними словами голова ВУТ “Просвіта” Павло Мовчан і перший заступник міністра культури України Юрій Богущкий. “За нашою мовою стоять тисячі

поколінь, які формували на величезному географічному просторі весь цей обсяг нашої мови. Розвиток української мови фантастичний і він ніколи не замулиться, тому що це річище океанічне, а коли ми маємо такий мовний материк, то нам гарантована безвічність”, — звернувся до аудиторії Павло Михайлович. Він подарував Міністерству культури і туризму України новий однотомний тлумачний “Словник української

мови”. А Юрій Богущкий підкреслив, що мова має творче значення для людини, вона дає енергію на творіння буття. “Ми маємо всі перспективи, щоб українська мова й надалі була державною. Є держава і є єдина державна мова — і крапка. Людство різнолике і різномовне, нехай в українській державі розвиваються інші мови, але не за рахунок української”.

Етнографічний хор “Гомін” (худ. керівник Леопольд Ященко)



виконав оптимістичну пісню “Бережімо своє ім’я”, яку можна назвати урочистим гімном кожного українця. Народний артист України Андрій Демиденко наголосив, що незабаром Україна святкуватиме 100-річчя дивовижного лірика А. Малишка й подарував майстерним виконанням власної поезії відчуття осінньої саги. Пісні “Мова рідна” у виконанні чотирнадцятирічної української співачки Наталі Шинкаренко та “До українців” у виконанні народного артиста України Олега Марцинківського викликали бур-

хливі оплески. Хорова група “Дарничанка” закликала: “Єднаймося, любя родину”. Не можна оминути увагою виступ Київського театру українського фольклору “Берегиня” та інших колективів. Та найкращими артистами цього дня були хлопчики і дівчатка зі зразкового театру пісні “Ладоньки”, у виконанні якого пролунали “Ой зійдімося, роде” та “Будьмо, гей”.

Матеріали підготувала
Уляна ВОЛКОВСЬКА
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА



Присудження Національної премії імені Тараса Шевченка — одна з найзнаковіших подій у літературному й громадському житті України. Громадянство має змогу ознайомитися з творами номінантів, обговорити їхній доробок у ЗМІ, побувати на творчих вечорах, виставках, мистецьких зустрічах. ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка цьогоріч висунуло на здобуття Національної премії поета Юрія Буряка, прозаїка Левка Різника, прозаїка, сатирика, публіциста Олега Черногуза, кінорежисера Михайла Ілленка, мистецтвознавця Богдана Тимківа. Про творчість кожного з них ми розкажемо на сторінках “Слова Просвіти”.

Сьогодні читайте інтерв’ю з Левком Різником і відгуки на нову книгу “Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова” (2-е видання, перероблене й доповнене. — Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2012) заслуженого діяча мистецтв, професора Богдана Тимківа.

Сподіваємося, що Ви долучитеся до обговорення й надішлете нам свої відгуки.

Літературні твори, подані на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка 2013 року

Секретаріат Шевченківського комітету, відповідно до Положення про Національну премію України імені Тараса Шевченка, завершив прийом документів від установ, організацій, творчих спілок, які висунули літературно-мистецькі твори на здобуття Національної премії.

ЛІТЕРАТУРА

Костянтин Москалець, книга поезій “Мисливці на снігу”;

Мирослав Дочинець, книги “Вічник. Сповідь на перевалі духу”, “Криничар. Діяріюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії”;

Петро Коробчук, книга поезій “Боса флейта”;

Наталія Околітенко, книга “Рось-Марія”;

Геннадій Щипківський (Щіпковський), книга-трилогія “Товтри”;

Юрій Буряк, книга поезій “Амальгама”;

Леонід Горлач, книга поезій “Знак розбитого ярма”;

Володимир Лис, книга “Століття Якова”;

Валерій Гужва, книги поезій “Порцеляновий янгол”, “Вежа”, “Люстро”;

Любов Проць, книга поезій “Група крові”;

Левко Різник, книга-трилогія “Самотність пророка”, “Поет і Владика”, “Доктор і Професор”;

Любов Пономаренко, книга “Сине яблуко для Ілонки”;

Микола Боровко, книга поезій “Ронделі”;

Олександр Астаф’єв, книги поезій “Близнюки мої, очі”, “Каталог речей”, “Львів. До запитання”;

Михайло Пасічник, книга поезій “У вільх цих кров моєї групи”.

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Дмитро Степовик, книга “Історія української ікони Х—XX століть”;

Олексій Кононенко, книга “Українська міфологія та культурна спадщина”;

Богдан Тимків, книга “Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова”;

Михайло Хай, книга “Музично-інструментальна культура українців (фольклорна традиція)”;

Сергій Гальченко, за авторську серію “Евристичні дослідження і публікація спадщини Тараса Шевченка”.

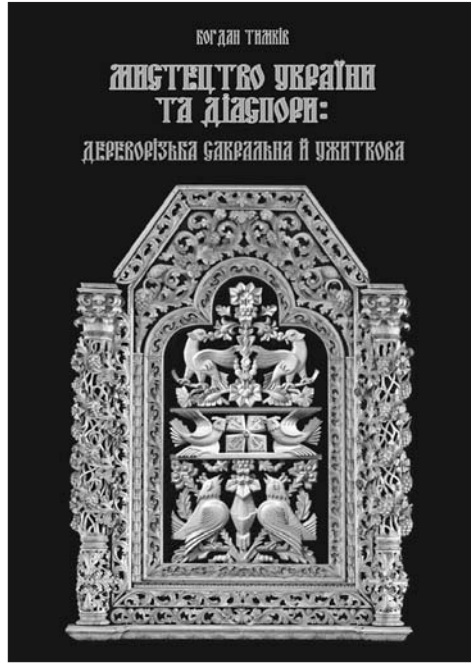
ПУБЛІЦИСТИКА І ЖУРНАЛІСТИКА

Олег Черногуз, книга “Самогубець за покликанням”;

Роман Коваль, книга “Михайло Гаврилко і стеклом, і шаблею”;

Володимир Білінський, книга “Країна Моксель, або Московія” (у 3-х книгах);

Олександр Деко, публіцистичні твори, опубліковані за останні п’ять років у журналі “Соборність”.



Народне розуміння Господньої благодаті

Михайло ДЕЙНЕГА,
директор Музею мистецтв Прикарпаття

Книга Б. Тимківа “Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова” присвячена важливій галузі українського мистецтва — дереворізьбі. Цей вид художнього ремесла розвивався в єдиному руслі із західноєвропейським та українським декоративно-ужитковим мистецтвом. Спільні риси художнього мислення присутні в тектоніці форм, іноді в структурі декору та, найголовніше, у народному розумінні краси духовних сил, Господньої благодаті.

На особливу увагу заслуговують питання розвитку української сакральної дереворізьби, зокрема іконостасу, який пройшов складний шлях еволюції від передвітарної перегородки давньохристиянських храмів до шедеврів доби козацького бароко та мистецьких творів наступних століть.

Професор Б. Тимків глибоко проаналізував творчість сучасних митців України, розкрив їхнє значення та роль і в розвитку сакрального й ужиткового мистецтва, і національної культури загалом. Торкнувшись періоду атеїзму, коли було перервано розвиток сакрального мистецтва в Україні, автор книги висвітлює творчу діяльність митців української діаспори, які гідно продовжили розвивати вікові традиції національного мистецтва поза Батьківщиною. Кращі твори цих митців широко представлені в ілюстративному матеріалі книги.

Праця Богдана Тимківа значно збагатила духовні надбання вітчизняної культури та доповнила історію українського декоративно-ужиткового мистецтва новими відомостями про надзвичайно цінні твори сакрального дереворізьблення, що знаходяться в Україні і поза її межами.



Крізь призму національних традицій

Олександр БЕРЕГОВСЬКИЙ,
генеральний директор Національного заповідника “Давній Галич”, заслужений працівник культури України

Праця Богдана Тимківа збирала під однією обкладинкою надзвичайно цікаві взірці сакральної і ужиткової дереворізьби. Окремо існуючі в реальному житті твори завдяки таланту автора перетворилися на одну велику скарбницю українського мистецтва. Знайомство з цими предметами значно розширює наші знання про творчість багатьох поколінь митців в Україні й за її межами.

У новому виданні суттєво розширено матеріал з еволюційного розвитку іконостасного різьблення та особливостей декору інших предметів літургійного та обрядового характеру, які утворюють цілісний ін-

тер’єр храму. Значно доповнено й ілюстративний матеріал новими високоякісними світлинами сакральних творів вітчизняних і діаспорних митців, що дозволяють глибше зрозуміти їхню творчість.

Важливе місце у книзі посідають питання взаємозв’язку художніх традицій сучасних митців України з творчими здобутками митців діаспори, які не повною мірою висвітлені у вітчизняній мистецтвознавчій, культурологічній та історичній літературі. Власне, в книзі вперше подано відомості про багатьох діаспорних митців, які відомі в усьому світі, але не знані в Україні. Аналіз їхньої творчості автор розглядає крізь призму національних традицій, сформованих багатьма поколіннями митців упродовж тисячолітньої історії становлення та розвитку українського мистецтва дереворізьби.

Нова книга професора Б. Тимківа має велике значення для подальшого розвитку національної культури, збагачення її новими історико-мистецькими фактами, а також сприятиме поглибленню ознайомленню молодого покоління з сакральним і декоративно-ужитковим мистецтвом України.

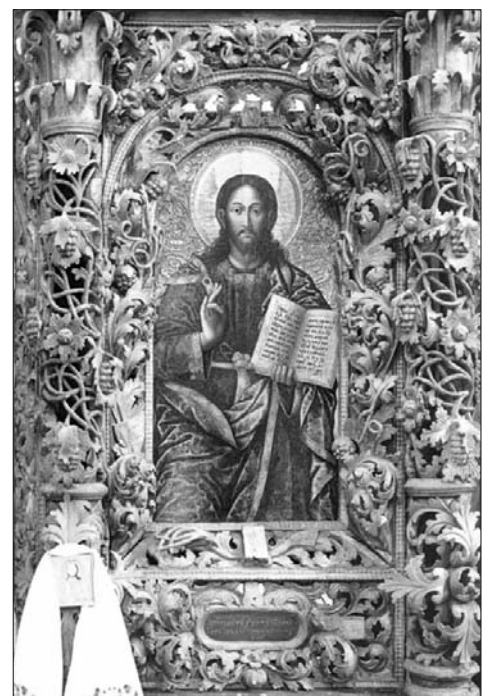
Повернення до духовних цінностей сакральної культури

Микола СТОРОЖЕНКО,
керівник творчої майстерні храмового живопису, академік НАМУ, народний художник України, лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка, професор

Нове видання книги професора Богдана Тимківа “Мистецтво України та діаспори: дереворізьба сакральна й ужиткова” приємно вразило значним доповненням текстової та ілюстративної частин. Насамперед автор глибше проаналізував художні та стилістичні особливості іконостасного різьблення минулих століть та XXI ст., залучивши і збережені пам’ятки, і твори сучасних митців. Це дозволило створити цілісну картину становлення і розвитку сакрального мистецтва України.

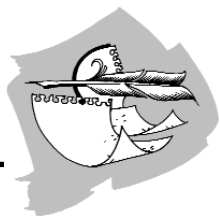
Безперечно, друге видання книги не втратило своєї актуальності й сьогодні, адже воно стало своєрідним путівником для багатьох молодих художників і мистецтвознавців у галузі сакрального мистецтва.

Автор ґрунтовно охарактеризував тенденції застосування різьбленого декору в оформленні внутрішнього простору українських храмів, який удосконалювався упродовж багатьох історичних епох. Насамперед це стосується ключового елемента храмового інтер’єру — іконостасу, що найяскравіше відображає весь шлях розвитку та становлення українського сакрального різьблення. Важливо, що Б. Тимків також звертає увагу на іконопис і стінопис, які разом із різьбленим декором творять цілісний образ храму.



На сторінках праці проаналізовано складний процес повернення до втрачених за 80 років духовних цінностей сакральної культури, відродження мистецьких здобутків кращих шкіл храмової архітектури, іконопису та снїцарства минулих століть.

Загалом, ця праця — неоціненний вклад Б. Тимківа в національну духовну культуру, адже вона наповнила її новими сакральними шедеврами, створеними сотнями кращих митців України та діаспори.



“Нам би дати українському читачеві такі твори й стільки творів, щоб він не озирався за “ринковою літературою””.

“Я відчув себе в літературі відтоді, як навчився читати...”

— Кілька років тому Ви відзначали два ювілеї — свої 70, а також — 45-річчя літературної праці. Як вважаєте, який ювілей вагомий для письменника — пізнавально-життєвий чи фаховий?

— Для мене обидва ювілеї вагомі, бо 45-річчя літературної праці випливає з прожитих 70 років.

— Чи є нині українська література виразником ідей національної еліти?

— У поважній своїй частині є і завжди буде. Звідки візьметься національна еліта, якщо в нації не буде вироблена ідейно-духовна основа художнім, художньо-публіцистичним, публіцистично-критичним словом. А що тепер є чимало еротично-вульгарного писання (інколи — лише для забави), то — що ж?! Викиди демократії, неусвідомленої свободи слова!

— Чи цікавитеся книжками, де автори досліджують психологію творчості?

— Цікавився в юності, коли починав писати, — і Золя, і Мопассан, і Чарльз Сноу, і Лев Толстой, і Шевченкові повісті зі щоденником, і що потрапляло до рук... Тепер немає часу, і, зрештою, є дещо й зі своїх спостережень, якими охоче поділився б із “неофітами”...

— Ви 12 років головували у ЛОСПУ. Що доброго було в ті роки? А про що не хотілося б згадувати?

— “Відсидів” я у Спілці 25 років, тому ті дванадцять головування зливаються у пам’яті в єдину вервечку... Але згадувати ці роки не хочу, бо на перший план виходять моменти не вельми похвальні. Не згадувати диктату обкому партії над Спілкою, розвалу книгорозповсюдження, книгодрукування... Приємні спогади про письменників Києва й із областей, з якими пошастило познайомитися, потоваришувати.

— Чи часто змушуєте себе сісти за стіл? І взагалі — є якась система?

— Я себе не змушую сідати за стіл. Це стіл змушує мене наблизитися до нього, коли там назбирається “критична маса” різних записів щодо того чи того задуму. Я не можу працювати системно... Однак коли “тягнеш” роман, то мимоволі виробляється “система” щоденного чи майже щоденного “сідання”, аби не переривати плину “романного” думання. Бо як перервався на кілька днів, то хоч усе спочатку починай... Бо тривалі перерви позначаються на цілості тканини роману, — він ніби зі шматків чи полатаний...

— Сюжет Вашого роману “Повінь” (“Каменярь”, 1982) визначило те, що Ви — інженер-грунтознавець за фахом?

— Не те, а певні критичні висновки зі спостережень над ієрархічною драбиною радянського способу життя. Фаховість лише дала матеріал. Мав під руками... не треба було кудись їти, щось вивчати...

— Мирон Голуб із Вашого роману “Маргінал” вважає, що “поет... є провідником в обидвох напрямках... від Бога до нас, а від нас — до Бога. Такий дар не можна закопувати”. Ви знаєте багатьох поетів. Чи дотримуються вони цієї настанови у житті?

— Правдиві поети, що творять за покликанням, а не для забави, такими завжди були, є і будуть. Мимоволі. “Біблія” і всі найстаріші світові твори написані в поетичній формі. Поет отримує натхнення від Бога, а “озвучивши” Боже передання, немовби звітує перед Богом: чи правильно й уповні виконав “доручення”, щоб було Богові вгодне поширення цього “слова-передання” у світ. Тому дар, завдяки якому поет “приймає” “Боже передання”, фіксує його в естетично прекрасних формах, він — рідкісний, і “закопувати” його не можна. Мій Голуб як високоосвічена людина відчув у синівній той інструментарій повною силою й хотів, попри те, що в бізнесі син процвітав, офірувати його таки на Боже діло. Знаю таких поетів... Кожен якоюсь мірою відповідає покликанню... Якоюсь мірою!

— Ви вели коли-небудь щоденник?

— Намагався, але для цього треба бути “системним” педантом. Я волів замість сторінки щоденника написати абзац якоїсь новели чи повісті.

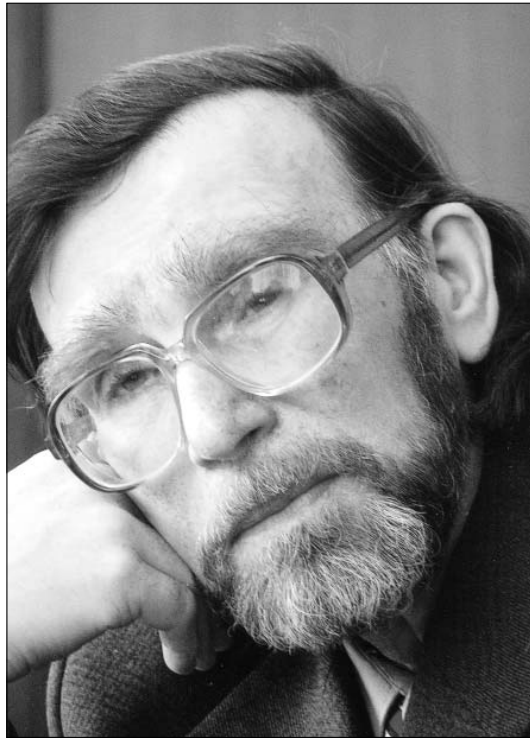
— Чи можна людину (передусім — молодю) навчити писати? До речі, є повідомлен-

Левко Різник: «Письменник — не «сповідь душі», а «крик душі»

Сучасний український письменник Левко Різник родом із Бережанщини, що в мальовничому Опіллі Тернопільської області, із села Нараїв. Батько — Йосиф Дмитрович — із великої нараївської родини Різників-Гриників, мати з родини Павлюків-Ладанівських, що мешкала в містечку Поморяни Золочівського району Львівщини. Майбутній літератор після закінчення Нараївської СШ успішно набув кваліфікацію агронома-інженера у Львівському сільськогосподарському інституті, після чого наполегливо працював у двох напрямах — і як інженер-грунтознавець, і як прозаїк. Ставши 1978 року членом Спілки письменників, невдовзі перейшов на роботу у Львівську організацію СПУ, яку протягом 1993—2005 років й очолював.

У доробку Левка Різника чимало (понад 20) прозових книг, за які його нагороджено літературними преміями ім. Андрія Головка, ім. Олесья Гончара, ім. Богдана Лепкого (“Львівська слава”), ім. Ірини Вільде, ім. братів Лепких і журналу “Літературний Тернопіль”.

Нині продовжує творчо працювати. Як саме? Про це й розмовляємо з Левком Різником.



ня в одному з останніх чисел “Літературної України”, що в КНУ імені Т. Шевченка створюється Літературний інститут. 11 вересня, за повідомленням Михайла Насика, вже відбулося перше розширене засідання робочої групи зі створення Інституту. Як вважаєте, можна очікувати припливу молодих поетів, прозаїків, драматургів, критиків?

— Був колись Літературний інститут ім. М. Горького в Москві. Але там вчили вже “готових” письменників. В університетах Америки є курси чи відділення, де вчать віршувати. Навчити писати неможливо, але навчити молодого письменника не “винаходити велосипед” треба, — якщо є в цьому необхідність... і він сам у гурті колег не дасть собі ради... і не має “Словника літературознавчих термінів”. А як буде з влаштуванням на роботу випускників такого інституту? Іван Драч закінчив сценарні курси, але поетом так і залишився... “невченим”.

— Під чім впливом Ви взяли за літературну працю?

— Я відчув себе в літературі відтоді, як навчився читати, відколи прочитав “На уходах” Андрія Чайковського, “Катерину” Тараса Шевченка, “Робінзона Крузо” Дефо, — і вже від читання художньої літератури ніхто не міг мене віднайти. Читав, що до рук потрапляло! Був спочатку не втомним читачем. У 9 класі взявся за перо. Написав вірш і надіслав у “районку”. Звідти прийшла невтішна відповідь, але — на школу... Поки лист потрапив до мене, його перечитала вся школа, всі дивувалися: “Левко — пише!”. Бо до мене в школі ніхто не отримував листів із преси, де було зазначено: “Дякуємо за вірша, але, на жаль, редакція не схвалила до друку. Пришлітьте ще”. Ось я й збагнув, що мушу “писати”... Щоправда, поновив працю аж на останньому курсі інституту...

“Не треба лізти на колінах до Західної Європи”

— Українське письменство, українська культура вже стали складовою частиною загальноєвропейського літературного простору?

— Не “вже стали”, а завжди були. Тільки імперська література й культури затінували українську як бездержавну. А європейські імперії закривали на неї очі як на джерело сепаратизму, що був ненависний і небезпечний і в себе вдома. Адже Іспанія не пропагує літератури басків, Франція — Провансу, Німеччина — лужицьких сербів тощо. Поляки, самі розділені між імперіями за Австрії, вдавляли, що в Галичині нема українських книжок, газет... переповнені імперським синдромом “Старої Польщі”. Тому не треба лізти на колінах до Західної Європи, де імперський синдром ще не вивітрився, а належить писати для українців, черпаючи з усього багатства української мови. А хто вже дуже хоче слави “європейського”, то нехай пише такою ж мовою, як пишуть європейські “імперські” писаки, що їх легко перекладати англійською... для широкого ринку. “Ринкова література”! Зрештою, нам би дати українському читачеві такі твори й стільки творів, щоб він не озирався за “ринковою літературою”. Ось і українська культура, хоче того чи не хоче хто з імперців, буде складовою і європейської, і світової без плазування.

— Хто Вам близький із письменників за манерою письма?

— Для мене кожна книга, майстерно написана, стає “близькою за манерою”, — хотілося б так само написати... Але тримаюся лише власного письма.

— Вживання ненормативної лексики в творах. Сергій Жадан на повному серйозі запитуює: “Як можна описувати певні соціальні чи субкультурні середовища, ігноруючи особливості їхньої лексики?” Ваші коментарі щодо цього?

— Ненормативна лексика — в надуживанні — дурна мода. Можуть бути лише окремі випадки для колориту, але іронічно, щоб читач не сприйняв як “нормативну”. Проте й у змалюванні “певних соціальних чи субкультурних середовищ” можна належним чином її обійти. Стефанік описував буйства селян, які орчаниками забивали один одного й, безумовно, вживали ту “лексику” вповні. Але образи тих селян під його пером абсолютно не втратили ні правдивості, ні соціальності, ні пластики змалювання.

— Коли Ви дійшли до Франкового “Нам пора для України жити”?

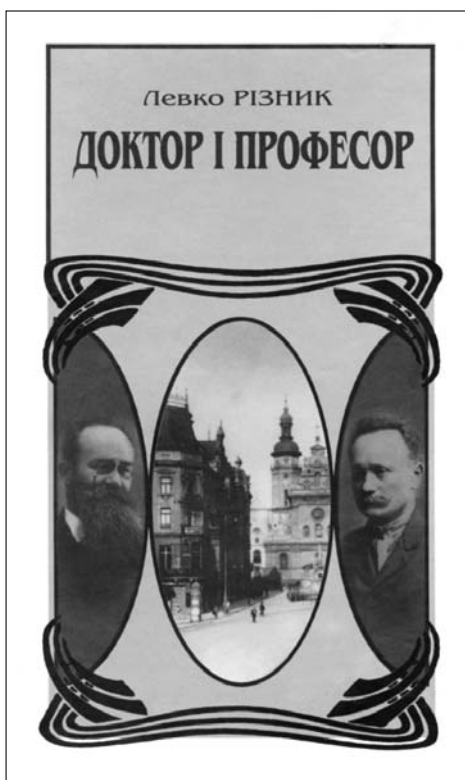
— У тій духовній атмосфері, що панувала в моїй родині, збагнув доволі рано. Тато воював в Українській Галицькій Армії, багато про це розповідав. І коли учитель подарував “З вершин і низин”, то легенько вирізав той листок... і сховав із “Батурином” і подібними книжками в куфєрок між мамині святочні убори, — в надії, що під час обшуку не заглядатимуть між жіночі спідниці... Зрештою, інакшої ідеології в Нараєві серед українців і не могло бути.

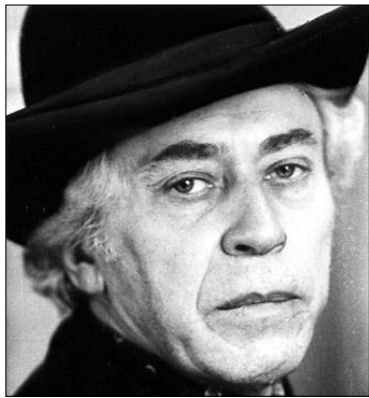
— Як переконали нинішніх владних мужів, що найприродніша форма організації незалежного суспільного організму — національна держава, про це переконливо говорив ще на початку минулого століття Іван Франко?

— Мене Франко переконав. Намагаюся перекопати своїх читачів. Говорю про це учням... Інакшого способу не знаю. Ще б мати уряд і Верховну Раду, які були б у цьому переконані...

— Літературна премія для письменника — зайвий поштовх для інтенсифікації письменницької праці чи подяка за вже зроблене?

— Звичайно, премія — за якусь заслугу. У Німеччині, зі слів одного німецького письменника, гостя нашої Спілки, — це можливість видати нову книгу. Він казав, що написав п’ять романів і видав завдяки тому, що коштом премії за перший роман видав другий, і так третій... п’ятий. Варто б перейняти досвід. Я за преміальні видав три книжки.





Упорядник і автор
літературно-критичних розвідок
лауреат Національної премії
ім. Т. Шевченка
Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

Не докучо словечка,
бо впала туча,
Не доміряно правди:
вона колюча.

А. Малишко

Його самостійна дебютна книжка вийшла у пору паралічу української літератури і нагнітання чергового витка репресій щодо її творців.

Перед війною він, 28-річний, був уже відомим поетом, автором 8 збірок поезії.

Факт промовистий: молодий поет прийшовся “до двору”. Його помітили і пригріли.

Історія звичайна. Без найменшого натяку на внутрішній розлад.

Учорашний селяк, як і більшість обільшовичених його ровесників-літераторів, широ вірили у евангеліє від Леніна-Сталіна.

Цих блаженних у своєму невіданні романтиків “на прив'язі” якщо й навідували сумніви, то тільки стосовно окремих фактів і явищ, а не центральної лінії непорочної партії.

На авансцені країни-театру щодня відбувалося святкове дійство, а за лаштунки вони намагалися не зазирати навіть подумки. Та й форсована хвиля загального ентузіазму не сприяла думанню.

І вони не думали — оспівували. Кожний у міру можливостей свого голосу.

Малишків голос виявився суголосним епосі: дзвінкий, бадьорий, закличний — істинно комсомольський. Без тіні сумнівів і вагань — ні інтелігентських реф-

Андрій МАЛИШКО (1912–1970)

Недоміряна правда

лексій, ні алюзій. Одне слово, сурмач.

Так поет самоназвався. Так утверджувався. З такою репутацією був зачислений у коло правовірних.

Талант він мав якості не найвищої, але пристойний. Пісенний, баладний, з нахилом до оповідності. З твердим прицілом на гуртові святці, на “ми”, а не на підозріле й непередбачуване “я”, що вже механічно забезпечувало й уможливлювало позірну правду.

Вона у виконанні Малишка була галаслива й велемовна. Повністю позбутися її він так і не зміг. Як хронічна хвороба — то попускала вона віжки, то насаждала знову.

Усі 8 довоєнних книжок Малишка дружно упокоїлися в Бозі. Вжили тільки окремі вірші та

“Запорожці” — цикл, за іронією долі, з 8 поезій. Цикл усечений, з роками збагачений поетом кількісно і якісно.

Вірші ці явили Малишка — знавця фольклору, неабиякого стилізатора, майстра сюжету із вродженим чуттям і налаштованістю на камертон української історії. Щоправда, дозованої й односторонньої.

Плідний розвиток балади й пісні, вміння портретизувати людину з народу, як і набута згодом своєрідна малишківська манера, — нейтралізували якоюсь мірою прісну елементарність і той нормативний скоропис, без яких немислима поезія підневільної пори.

Малишко — поет прямоказання. Ні алюзій, ні недовок. Увесь як на долоні. Піднесений. Гучногослий. Риторичний, як

того вимагала риторична епоха. Домінуючі ознаки — фольклорність і оповідність.

Стилізації Малишка вигадливі й винахідливі. Він розмаїтий ритмічно й інтонаційно, схильний до сентиментальності, до зменшувальних суфіксів, невід'ємних від українського мелосу.

Його пісенні тексти мічені знаком індивідуальності, що буває рідко. Пречудові “Ксеня” і “Старовинна балада” з циклу “Запорожці”. Маємо пісенність і сюжетність у їх цілісності.

Серед віршованої новелістики трапляються речі високої мистецької вартості. Природність голосу обумовлена походженням автора. Того середовища, про яке не без зверхності відгукувався висококолюбий Шевельов, а все ж



З циклу “Запорожці”

Старовинна балада

Кінь з конем тупу-тупу.
Вітер. Ворон у степу.
Вітер. Ворон. Лихо з ним!
Друже, друже, побратим!
— Може, тут, в траву рясну,
Ляж, засни, і я засну? —
Сон як сон. Біда одна —
Чарку випито до дна.

Плаче туча несходима, —
Друг застрелив побратима.

Із сидельць зніс крутих,
Вигріб жменю золотих.
В землю кинув, на кончину,
Із калини гіллячину,
Хай росте... І лихо з ним!
Друже, друже, побратим!

Рік минає, два минає,
Полк з походу повертає,
При шовковім знамені
Іде вбивця на коні.

Віє вітер із долини,
В'ється-гнється куш калини.
Куш калини гне гілки:
— Ріжте, хлопці, сопілки. —
Назрізали, все готово,
Ті ж не грають, кажуть слово:
— За що ти мене убив,
Кров'ю землю обагрив?

Що за туча несходима?
Де тут голос побратима?

Звідки смуток нароста,
Хто заціпив нам уста?
Грайте, дудочки, готово,
Ті ж не грають — кажуть слово:
— За що ти мене убив,
Кров'ю землю обагрив?

Полк стоїть, у сталь закутий,
В гніві, в ярості, в огні.
Мертво падає вбивця лютий
При шовковім знамені.

Уставай, моє сонечко, з темного луку,
Бо тривожить минуле не раз і не двічі.
Сплять в степу запорожці —
товариш до друга
Повернувся обличчям,
порубаним в січі.

І так страшно дивитись
на заплющені очі,
На рубці кривавиці, і на плечі похилі,
І ніхто з них ні пити, ні їсти не хоче.
Милі мої. Тиша. Милі мої, милі.

Тож не бачать: завіттли лапки звіробою,
І не чують: громи перекочують глухо.
Листопад виграє золотою габою,
Чи білянка-гулянка мете — завірюха.

Лиш тоді, як танкісти
промчатся по полю
І сурма зарокоче в поході з полками,
Устають, щоб побачить,
і стогнуть від болю,
І шаблі-гартуванці дзвенять під руками.

За збитим полем Чарна Ніда,
Вода холодна і німа,
А вітер дме у даль без сліду,
І скупю дихає зима.

І нам без сну й перепочинку
Під ноги кида на путі
Бураном зламано тичинку
У сніговому забутті.

Ну, що ж, мине і ця година,
І заросте передова,
За бліндажем, де мерзла глина,
Зів'ється чебер і трава.

Іржаву каску вкриє житом
Долоня теплої землі,
І забринять у небі вмітім
Ширококрилі журавлі.

А ми з ночей, з доріг, з походу
Колісь прийдем, згадаєм ми
Цю Чарну Ніду, чорну воду
В вечірніх заметах зими.

Костьолів дзвін, холодна готика,
Вечірні виблиски трамваю,
Зоря в полях сивіє гнотиком,
Мені мій край не нагадає.

Гудроном вислана обочина
І проводів злотиста пряжа,
Дорога, рівна та накочена,
Про рідну землю не розкаже.

Лише скупа маленька ягода
Шипшина, схожа на заграву,
Мені нагадає вже загодя
Дніпровську дальню переправу,

І крик гусей за очеретами,
І плахту вечора картату,
І під осінніми наметами
Мою батьківську рідну хату.

Живи, безумствуй, рвися з вирію,
Верстай важку свою дорогу
Огнем, боями, даллю сірою
До отчого свого порогу.

Ніжність

“Я на кам'яну буду спати,
Аж доки північ промайне,
Все буду ждати і виглядати,
Бо милий мій забув мене;

Нехай січе мене пісок,
І в'ялить сонце осяйне,
І помирає голосок,
Бо милий мій забув мене;

Я буду їсти сухарі,
Ковток води — вино сумне,
Ридма ридати до зорі,
Бо милий мій забув мене...”

Отак, коли цвіте весна,
Дзвенять мости і ручаї,
Чиясь-то молодість ясна
У двері стукає мої.

І я виходжу в гомін трав,
І припадаю до сліда,
Бо, значить, хтось мене чекав,
А, може, й зараз вигляда?

Бо там, де неба тихий плин,
Чекають очі золоті.

А я спізнився на п'ять хвилин,
Немов комета у путі.

Моя сторінка

Під тим вікном ізнов цвітуть бузки
В росі важкій, у зернах синьооких,
Повиті в щebet; але те вікно
Не розчиняється мені назустріч,
І білзуба посмішка її,
Осяяна у кароокий пломінь,
І шепіт слова, й таїна сердечна
Уже давно мені як дивний сон.

В осінню непогоду, під дощем
Ми тут удвох, обнявшись, стояли,
Мішаючи краплини дощові
З терпкими поцілунками.
А взимку
За тим вікном нам вогник пломенів,
І серце біля серця стукотіло,
І загоріла золота долонька
В моїй руці тремтіла, наче птах.

— Приходь же завтра,
тільки щоб без жартів,
А то не вийду. От візьму й не вийду! —
І сторожко-тремтяче обнімає,
І на щoці мені лишає жар
Солодкої надії, і до хати
Біжить...
А я ще довго сам-один
Стою вночі, і шепіт завірюхи
Мені співає дивною струною,
І сніг цвіте, і сяє чорне небо.

Давно було. А ще й сьогодні чую,
Коли у щebetі цвітуть бузки
І тепла ніч вдягає оксамити,
Оте тремтяче і солодке слово:
“Приходь же завтра!”
Ніби знов вікно
Розчиниться — і теплі ніжні руки
Впадуть на плечі в сяеві зорі,
І вже не сном, а невимовним шастям
Торкне цілунок щoки загорілі
Під тим вікном, де я колись любив.

Сніданок

Ще мліє пруг степів.
Ворони над потоком
У сивих ковдрах бродять одиноко.

По трепету листви,
по снах і ситих злаках
Росте світанку тон у синіх зодіаках,
Відзорюється шлях, із молодої мли
Пора сніданку кличе за столи;
Пора найдку, щоб іти по ділу
Птахам, тваринам і людському тілу.





Христина БЕРЕГОВСЬКА,
мистецтвознавець,
Львівська національна галерея мистецтв

Шевченкіана від Євгена Безніска

Євген Іванович Безніско — лауреат Національної премії ім. Т. Г. Шевченка. Він зумів освоїти різночасові, багатостилеві, полікультурні платформи. Євген Іванович вийшов зі стихії шістдесятників, сам був учасником її творення. Відтак він адаптований у різних мистецьких контекстах. У творчості автор поєднує два начала: класичне й модерне.

Як художник-графік, Євген Безніско сформувався під потужним впливом української класичної літератури: Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки. Митець пройшов довгий і складний шлях від Франка до біблійських цінностей, від біблійських цінностей до Шевченка. Євген Іванович створив 300 пастельних робіт на тему Кобзаря.

Джерела інспірації творчості Т. Шевченка Безніско виявляв у різний спосіб: безпосередньо мандруючи місцями Кобзаря, де й досі відчувається присутність Пророка. Євген Іванович глибоко аналізував і переосмислював Шевченкову малярську та поетичну творчість. Якщо Франка він для себе відкрив через “Мойсея”, то шлях до Шевченка пролягав ще з 1961 року через спроби розуміння насамперед доби Пророка, його життя у соціально-культурному контексті.

Безніскова Шевченкіана твориться шляхом індивідуальної імпровізації, зумовленої обставинами й заново переосмисленою “моделью Шевченкової мудрості”. Безсумнівний здобуток Безніска — вміння втілити дух літературного джерела, уникаючи прямого, поверхового стилістичного наслідування, розставляючи по-новому власні смислові акценти.

Чи взагалі можливо проілюструвати думки Тараса Григоровича? Уже вкотре автор вступає у діалог із Шевченком: як художник із художником, як художник із поетом.



19 жовтня, у Львівській національній галереї мистецтв відкрилася виставка Євгена Безніска “Та не однаково мені”. Автор представив львівській громаді 300 пастельних робіт на тему “Мій Кобзар”.

Пряме наближення художника до художника відбулося через поезію “І досі сниться: під горою...” Єдиний колористичний (пастельний) підхід у трактуванні емоцій, завдячуючи світлотіньовій градації моделюють характерні життєві колізії Шевченково шедевра.

І в Шевченка, і в Безніска тут безпосередньо з’єдналися два начала: мрії та безнадії, реального й уявного, молодості й прожитого віку. Тут присутнє мислення єдиною категорією “слова і кольору”. На відстані трьох століть віра у спробу ілюструвати істину реалізувалась одним ключем: Шевченко — живописною поезією; Безніско — поетичною образністю. Немає сумніву, що саме професійна оцінка формально-образної концепції Є. Безніска дала змогу суттєво поглибити і відчутно скорегувати ставлення суспільства постмодернізму до творчості Т. Шевченка. Євген Іванович в індивідуальний спосіб повернувся, запізнав глядача з Кобзарем. Не було б характерності без психологічної гри інтерпретатора з автором через їхні поетично-

образних героїв. Такі творчі перетворення пропонує найчастіше набутий життєвий досвід, гнучка здатність митця до трансформації, яка допомагає глядачеві пройти той самий шлях психологічних перетворень. В узагальненому образі істини автори портретують реалії не лише минулого, а й сьогодення.

Це ж засвідчує й ілюстрація до твору “Катерина”, де Є. Безніско чітко виділяє основоположні цінності, закладені поетом у змісті. Художник окреслює найважливіші фрагменти людського буття: проблема кохання, батьківських стосунків, очікування, молитви, осуду і покаяння, загибелі та сирітства.

У Шевченкіані Безніска дуже відчутні елементи фольклору, що допомагає передати новим поколінням красу українського життя. Літературний матеріал митець співвідносить із народною культурою України.

Переїнявшись поетикою Т. Шевченка, Безніско занурюється у прасвіт народної уяви, з якої виростає поетичний світ Кобзаря — втілення народних



дум і печалей. Саме це дає змогу митцеві віднаходити зображальні аналогії в народному малярстві, в провінційних розписах, народній картині “Мамай”. Він інтуїтивно відшукав “своє” в “чужому”. “Чуже” стає органічним надбанням внутрішнього світу художника, породжуючи нові пластичні ідеї.

Фольклорна “барва” Безніскової Шевченкіани перетворюється на нову художню якість самобутнього стилю Безніска.

Він свідомо не доводить композицію до сюжетної завершеності, залишаючи певну недомовленість (твір “У Бога за дверима”), що викликає потребу додумати твір, увійти в діалог із поетом через митця. Тут втілюється багатомірність кольорових та образуючих мандрів художника. Він творить цей світ, занурюється в нього, підкорюється йому, і нарешті бачить себе в ньому як персонаж.

Зацікавлення художника біблійською тематикою (поема “Марія”), очевидно, спровоковане враженнями від мандрівки на Схід, у лоно Святої Землі. Туди, де відкрилися для митця нові можливості до розуміння “теології життя”. У поемі “Марія” автор не розмежовує сюжети на окремі зони, вони ніби пе-

реходять одне в одне: тема змінюється темою, ритм однієї сцени — новим ритмом: сцена Йосип і Марія, силует ізраїльського міста, втеча до Єгипту, Ісус з Йоаном Первозванним, Христос посеред дітей.

Загалом Шевченкіана Євгена Івановича — це синтез різноманітних сюжетів, характеристик орієнтальних і прозахідних, міфологічних і язичницько-українських, казкових і легендарно-історичних, козацько-героїчних, які зафіксувалися образом через Шевченкове Слово пензлем художника нашої доби і служать засобом комунікації, що дає змогу відчути спільність між професійним сучасним мистецтвом і багатовіковою традицією фольклорної творчості.

Попри всю серйозність і значущість результатів Євгену Івановичу Безніску доведеться ще немало працювати над створенням ілюстративного циклу як єдиної системи “Шевченкового Всесвіту”, щоб кожен аркуш і вся серія загалом становили єдину завершену цілість “Кобзаря”. Своєю творчістю Євген Безніско здатен радикально трансформувати ментально-культурну парадигму раціонального світу, не даючи загубитися діалогу між “учора” й “завтра”.

Поезія на полотні

Картини Олега Стукалова — мова романтичного реалізму. Дивлячись на живопис, який наче у таємничому вбранні, з певним натяком-півтоном, складається враження, що це одухотворена поезія на полотні.

Уляна ВОЛКОВСЬКА
Фото автора

Автор віртуозно передає проникливі стани природи (не дарма манеру О. Стукалова порівнюють із творчістю французького художника Кору). Його пейзажі, настроєві й вишукані, переносять нас у дубовий гай, на лісову галявину, липову алею, у Ботанічний сад, старий парк... За мрійливою споглядальністю митця ховається неповторне, індивідуальне бачення світу. “Змалку я був у захопленні і задивуванні від усього, що бачу. Мене завжди вражало, як природа створює справжні шедеври, тільки їх потрібно уміти бачити. Це така насолода, коли ти упіймаєш момент, намалював, а милуватися можуть тисячі людей. Вони дивуються цій красі на полотні, хоча щодня проходять повз такі місця і просто не помічають їх за своїми проблемами і клопатами”, — каже художник, завер-

шуючи останні приготування до виставки у галереї “Митець”.

У творчому житті Олега Стукалова живопис і архітектура тісно переплелися. На становлення митця як архітектора вплинула творчість Володимира Заболотного, а особливе захоплення завжди викликав американський архітектор Річард Нейтра, роботи якого колись пробудили в митцеві все те приховане, що спало. “Працюючи архітектором, я ніколи не переставав милуватися перетином гілок, грою сонця на листі. Я виходив із дому, дивився довкола і розумів, що можу намалювати кілька голландських пейзажів у наших п’ятиповерхівках. Зелень, сонце, колір і гарний настрій здатні створити шедеври”, — усміхається митець, стоячи біля “Автопортрета”, де поруч із ним зображені мама і сестра.

Надихали на творчість митця і подорожі Європою. На багатьох полотнах архітектура є



невід’ємною частиною пейзажів Франції, Італії, Іспанії, Португалії та інших країн. Художне оздоблення споруд вималюване деталізовано, а природа ніби своєрідне обрамлення, живе мереживо на полотні. “Форуми Риму”,

“Лиссабонський дворик”, “Вулиця в Жироні”, “Куточок замку”, “Дрезден”, “Осінь в Парижі”, “Монмартр вранці” — це відгомін яскравих мандрівок художника: “Коли я подорожував за кордоном, то не так ходив по



галереях, як дивився на природу, яка відрізняється, але водночас і нагадує нашу рідну. Моя улюблена тема — дубовий гай. Коли бачив його, то згадував Батьківщину і мріяв якнайшвидше повернутися”.



Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст України, лауреат премій імені Олени Пчілки, Марка Черемшини і Анатолія Погрібного
Фото автора

Покликаний «Просвітою»

Мирославу ПОПАДЮКУ — 75

Що посієш, те й пожнеш... На всіх українських просторах знають цю народну мудрість, а особливо у Хлібичині поблизу покутського містечка Заболотів, де вперше у хліборобській родині побачив світ майбутній учитель і поет Мирослав Попадюк. Тут запізнав видиво натхнення у відзеркаленні річки Прут — пшеничних полів і голубого неба, де усвідомлював себе в піснях народних і рідному слові.

Високий, симпатичний, із розважливою бесідою, таким знають на Івано-Франківщині голову Снятинського район-

ся нове типове шкільне приміщення. На той час пам'ятними ще були спогади краян про минулі часи, коли завідував Вовчківською школою Василь Равлюк у 1901—1921 роках, ставши будівничим колишнього старенького приміщення, з якого ми перейшли в нове (1974 рік). Але важливішим було інше: саме В. Равлюк, очоливши 1909 року Снятинську філію “Просвіти” аж до 1939 року, започаткував високе просвітництво в селі та повіті, яке набрало нового розвою в часи становлення незалежної України. Приємно,

що те Равлюкове просвітництво мені доля наворожила продовжити, ставши одним з організаторів відновленої районної “Просвіти” 1989 року (з Товариства української мови) та беззмінним керівником її до наших днів (1989—2012 рр.). Без пошанування минулого ніколи не сягнем міцного поважного майбутнього. Нині на фасаді шкільної новобудови височить із 2009-го меморіальна пам'ятна дошка Василю Равлюку, на яку прихильно споглядає Великий Кобзар із пам'ятної Шевченкової могили, висипаної неподалік за участю Василя Равлюка 1914-го, і яку благословив своїм словом при її освяченні Василь Стефаник, однокласник по коломийській гімназії.

Так, доля напорочила мені стати причетним до унікальної спадкоємності: Равлюкове просвітництво повсякчас мене зірвало. Тож моя книга “Три зорі Василя Равлюка” — то дар пам'яті одержимого Педагога, Просвітянина, Громадянина.

— Ви щасливий... У праці?

— 12 літ завідував Снятинським районним відділом освіти (1985—1997), активно долучився до відродження національної школи на Прикарпатті через створені в кожному навчальному закладі осередки “Просвіти”, яких нині 46. Шкільна “Просвіта” — першооснова всіх національно-духовних і патріотичних діянь на теренах краю, усієї культурно-просвітницької праці (спорудження і відкриття пам'ятника Тарасу Шевченку за народні кошти в Снятині, відновлення і освячення стрілецьких могил, відзначення Січових свят, ювілеїв сіл, 950-ліття Снятина, проведення тематичних конференцій, фестивалів, днів мови, Міжнародного конкурсу з української мови ім. П. Яцика тощо). Через створені в кожній школі осередки

“Молодої Просвіти” з творчими клубами проводяться усі навчально-виховні заходи, олімпіади, конкурси.

Працюючи на посаді методиста методкабінету відділу освіти, організувалась активна видавнича діяльність через моє редагування освітньо-просвітницького збірника “Освіта й Просвіта” та дитячого альманаху “Стрітіння” (“Молодої Просвіти”), районного часопису “Покуття”, методичних збірників “Слово”, “Меридіанами досвіду”, газети “Освіта й Просвіта”.

— Знаю, що Ви підготували чимало книжок із власними творами...

— Ще на початку 90-х минулого століття побачив світ укладений мною дитячий збірник “Біблія — пам'ятка культури”, дитяча читанка “Не забудь же, чия ти дитина”, книг “Освятися, душе”, “Правила доброї поведінки”, “Слово про рідну школу”.

Завжди спонукала до дії власна літературна творчість. Став автором збірок поезій “Великдень”, “Різдво”, “Веселий Букварик”, “Промінець”, пісенника “Понад Прутом” із передмовою народного артиста України Павла Дворського, вибраного “Перевесло”, книг нарисів та есеїв “Покликання”, “Імена”, “Скарби”, “Дорога до Стефаніка”, “Іван Франко і Снятинщина”. Уклав “Покутську хрестоматію” (2009) для вивчення в школі літератури рідного краю, підготувавши для цього спеціальну Програму, яку було затверджено на колегії обласного інституту післядипломної освіти. Нині очолюю літературно-мистецьку просвітницьку студію “Калинове гроно” при газеті “Вісник Заболото-

Краянин, шевченківський лауреат, член Правління ВУТ “Просвіта” Ярема Гоян (Київ): “Люблю, якщо випадає нагода, побувати з Мирославом Попадюком, освітянином і головою “Просвіти” (світло і в справах, яким він присвятив себе!) у школах Снятинщини і Прикарпаття, люблю його книжки про рідний край, в яких він відкриває нашу історію, люблю його поезію, особливо сатиричну, і книжки — сонячні промінчики для дітей”.

Однокласник, ровесник, професор, доктор філології, поет Богдан Мельничук (Чернівці): “Мирослав Попадюк давно утвердився в житті як майстер педагогічної ниви та громадський діяч. Радий, що є автором передмови до його другої книги поезії “Різдво”, а також до збірника вибраних творів “Перевесло”. Вслід за М. Рильським можу повторити: “Нехай живе поезія, мій друже!”

ного об'єднання ВУТ “Просвіта” Мирослава Попадюка. П'ять років тому, на честь 70-ліття очільники “Просвіти” вшанували його труд відзнакою “Будівничий України”.

Народився Мирослав Петрович четвертої листопадової днини, а нещодавно в томику “Перевесло” автор зв'язав сім розділів із поетичних і прозових книжок, журнальних і газетних публікацій. Вичитую такі віршовані рядки: “Мудрішаєш з роками... І озирнувшись, каже чоловік: прожив так немарно я свій вік”.

— Мирославе Петровичу, ви довголітній читач і автор газети “Слово Просвіти” (остання публікація від 4 жовтня ц. р. “Мовне поле Василя Равлюка”), розкажіть тришки про себе.

— Змалку пам'ятаю ласку бабусі і матінки, опіку старшої сестрички — все це світлим промінцем лягло на душу. Змалку карбувалася на серці й засмута. Бо батько в задумі чорнів воєнної весни, переживаючи за свій ґрунтець, бо до того замість фронту потрапив до концтабору у В'язьмі під Москвою за свою небагатадійність. Бо нищили людські долі голод і окупація, бо черствим і безхлібним був мозольний трудодень... Втихомирювала все те рідна хатня оселя, на чільній стіні якої святий Миколай і Матір Божа з Ісусом, а поряд — Шевченко і Франко. “І мене в сем'ї великій, в сем'ї вольній, новій, не забудьте...” Юні мрії мої пеленалися Кобзаревим словом. Хотілося і собі викласти на папір усе бачене і хвилююче. У п'ятому класі уклав самописну книжечку віршів.

— Юнаком після Заболотівської десятирічки Ви здобули в педінституті професію вчителя української мови, літератури та історії. Вчителювали на Південній Вінниччині, а повернувшись у рідні краї — у восьмирічках Зібранівки і Хлібичина, Трійці, були директором десятирічок у Вовчківцях та Заболотіві.

— Саме тоді я визначився зі своїм життєвим кредо у власних рядках:

*В житті є істина проста,
Що помагає в даль іти,
Усе найвище вироста
З любові, правди й доброти.*

В усіх цих школах, у сільських громадах жив просвітницький вічний поклик.

Нездоланим освітньо-просвітницьким духом була напоєна вовчківська земля з неординарною сільською громадою, де директорувалося мені в 1970—1974 роках і впродовж яких за моєї помочі вибудувало-



ва”, видаючи літературний газетний місячник-додаток.

— Така потужна, подвижницька праця. Думаю, за підтримки дружних просвіт'ян...

— Завжди опирався у своїй праці на побратимів-патріотів, шедрами душею і одержимими у національно-просвітницькій праці. Серед них насамперед педагогічно-просвіт'ян, члени президії районного об'єднання та голови осередків “Просвіти”: Володимир Карий, голова міського просвіт'янського осередку, директор видавництва “Прут-Принт”, яке подарувало покутській громаді десятки просвіт'янських видань, книг з історії “Просвіти”; Роман Касіян, одержимий педагог-просвіт'янин, ініціатор багатьох просвіт'янських справ (будівництво пам'ятника Шевченку в Снятині, перезахоронення станичної УПА Марійки Микіулак, проведення тематичних зібрань на захист рідної мови тощо); Ольга Стрипчук — заступник голови райоб'єднання, зв'язуюча ланка (працює методистом у райметодкабінеті відділу освіти) зі шкільними осередками “Просвіти”; Руслана Киреева-Лутченко — директор музею Марка Черемшини, в якому відбуваються тематичні просвіт'янські засідання, та багато інших краян.

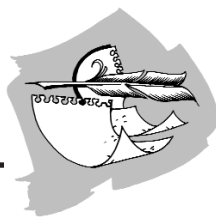
Тож і зміг за участю колег бути причетним до всіх літературно-мистецьких, національно-духовних і громадсько-політичних діянь на теренах краю. Став депутатом обласної ради першого демократичного скликання та чотирьох скликань районної ради, помічником-консультантом депутата Верховної Ради третього демократичного скликання, Героя України Василя Ткачука, довіреною особою Президента України Віктора Ющенка на президентських виборах 2010-го. Лауреат літературно-просвітницької і літературно-мистецької премій імені Марійки Підгірянки та імені Марка Черемшини. Нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України і медаллю “Будівничий України”, знаком “За заслуги перед Покуттям”, багатьма грамотами. Почесний член “Просвіти”, член Національних спілок журналістів, краєзнавців, обласної письменницької організації.

Із висоти поважних літ можу потвердити одне: я щасливий, що зміг стати потрібним рідній землі в часи її воскресіння і державотворення. Хоч Україна ще, на жаль, не та, якої прагне наш просвітницький порив, але вона є і буде вічно. А ще вдячний долі, що на моєму шляху траплялися добрі люди, які допомагали мені в досягненні мети.

Лише небо і зорі не зазнають ерозії. А люди — як зорі. Добрими людьми обдарувала мене і родина, і школа, і виш, і післявишівські справи, і життєві стрічі. Їхнього тепла торкаюся щоденно. Від цього теплішим стає світ. Тож нехай зорі світять, даруючи нам віру, надію, любов. Уклін просвіт'янам України!



Композитор, автор пісень на слова ювіляра Василь Стецик, просвіт'янка Марія Слободян і Мирослав Попадюк (Вовчківці, 1 вересня ц. р.)



«І Вінграновський, як видіння...»

— Гадючко, гадючко, не кусай мого друга, він такий хороший поет... не кусай! Та що ж мені, Льонько, робити?

— Та я ж тобі, Колю, сказав: візьми жердину і підійди до мене!

— А де я знайду ту жердину?

— Колю! Ліс навколо!

Він знов: — Гадючко, гадючко! Доки я не знайду жердини, не кусай мого Льоньку. Не шипи...

З одного боку і мене сміх розбирає, а тут...

— Колю, — кажу, — смішно? Вона не шипить, але кожної миті може вкусити, розумієш?

Ну, поки Микола там ворухився, гадюка відчула небезпеку і потихеньку поповзла від мене. Ми сіли, випили. А потім, коли приїхали додому, розказали жінкам і Рая зразу ж придумала на цю тему: “Лежать Вінграновський і Талалай на березі Дону, лежить гадюка. Талалай до неї звертається: “— Раєчко! А ти як тут опинилася?” А потім до Миколи: “— Колю, вони нас і тут дістали!”

Потім ця гадюка приходила, ми її намагались ковбасою годувати — ковбасу кидали, вона втікала, звичайно.

Ми виїжджали вже, машиною, зібрали намети, прощаємося з цим місцем і вона вилазить, стала і дивиться на нас, гадюка...

х х х

— Вчора риба, сьогодні риба, — почав ремствувати Вінграновський, — а хочеться чогось такого, якоїсь ковбаски або свіженького сальця, і горілочка закінчується. Давайте змотаємося в станицю та отого чогось такого прикупимо. Славко, заводь свою машину — звертається до Стаса Лосева.

Миколі дуже сподобалась назва станиці — Боговвленівка.

— Яка краса! Як моє Богопілля. Аж дивно, що її не перейменували на Жовтневу чи Першотравневу...

При в'їзді в станицю ми розпитали в зустрічних козачків, як проїхати до крамниці і що там можна купити. Козачки нас засмутили: ні ковбаси, ні горілки вже давно не завозили, можливо, ще є портвейн, а можливо, і його вже розхпали, а самогонку чужим у них продавати бояться.

У магазині, крім продавщиці та, певне, прибиральниці, що мочила віник у відрі з водою і зволожувала підлогу, нікого не було.

М. зайшов першим і першим привітався: — Добрий день, дівчата. Так у вас гар-



но, так прохолодно. Може б, ви дали мені стільця, втомився, хочу трішки відпочити і на вас, красивих, подивитися. Ось такі як ви, мені потрібні будуть і на масовки.

Дівчата, яким було під сорок, певне слово “масовка” не зрозуміли, як і деякі інші українська слова. Микола, не переходячи на російську, продовжує роз'яснити: — Хочу зняти вас у своєму фільмі. Я актор і кінорежисер, оце вибираю місце для зйомок. Може, ви бачили фільм “Повість полум'яних літ?” То я там головну роль граю.

— Видели, видели — зашебетали “дівчата”. — Ви там трішки молодший. У нас весною этот фільм в клубе показывали. А о чем ваш новый фільм будет?

— Про козаків, дівчата, запорозьких і ваших донських. Оце я із своїми помічниками приїхав подивитися, де краще той фільм знімати. Ми вже чимало станиць подивились, але кращої, ніж ваша, не знайшли!

“Дівчата” були розчулені і, певне, вже бачили себе в Миколиному фільмі і почали самі несміливо пропонувати приховані дефіцити. Знайшли і ковбасу, і горілку, і навіть пляшку дорогого як для нас коньяку, відмовлятися від якого, щоб не применшити себе в очах “дівчат”, ми не могли.

— Що б ви робили без мене, висохли б, пересохли б без горілки, як будяки! Вчіться, як треба з людьми говорити.

— Я, М. С., — сказав Славко, — і не таке могу збрехати, але так як ви очима, усмішкою, жестами — не зможу ніколи.

— Славко, раз і назавжди запам'ятай — я ніколи не брешу, говорю тільки правду і люди це відчують...

— Художню правду! — додаю, сміючись. М. повертає в мій бік голову і теж сміється. А потім просить Славка зупинитися, щоб перехилити по чарочці, адже нам їхати до нашого намету майже десять хвилин.

— Може, змотаємося в Константи́нівку? Це

нове портове місто, але туди їхати не менше як півгодини. Там начальником міліції працює наш земляк з Макіївки, мене колись випадково познайомив з ним лісник Вадим Вікторович Чернов. — Пропоную я.

М. вголос розмірковує: півгодини туди, півгодини сюди, а ще невідомо стільки там... Ні, не можна — ми ж тоді назад приїдемо вже без горілки! Навіть Славко нічого не зможе. Давай у магазин! Якщо там горілка була вчора-позавчора, то вона є там і сьогодні. Я не про вітрину кажу...

х х х

— Ось ти, Льонько, збираєшся писати про мене статтю і, може, й напишеш. Я тебе знаю, гада. А от чи ти знаєш, хто мій улюблений поет? Але без великих імен...

— Мабуть, Миколо, знаю. Це Кость Герасименко...

— Ти диви, — дивується Микола. — А звідки ти це знаєш?

— З твоєї поезії. Ти часто з ним перегукуєшся. У Герасименка вірш “свої пахучі речення простяга, як дві руки”, а в тебе “слово пахне, як дитина”. У Герасименка “вітри бродять, через тин та в Португалію, з Португалії назад”, а в тебе “Ніжин іде додому від Полтави і просинається — у Полтаві знов!” А ось майже твої рядки “Ходять пси й дерева в'януть і вітри стоять” або “дорога прощальниці моя”, “задумаюся, не дихає село”... А хіба не він за твоїм “Тангом 1945”? Хочеш, буду продовжувати?

— Ні, Льонько, цього писати не треба...

Ти ж і гад, Льонько. Це ж треба до такого дочитатися! Нічого від тебе не приховав. І взагалі — тебе послухати, так дійдеш висновку, що й поета Вінграновського немає. А може, К. Г. і твій улюблений поет?! Інакше ти б його так не знав.

— А я й не приховував, що теж захоплювався його віршами. В юності я його любив найбільше. А ще я цікавився, яким він був як людина, яка насмілилась у страшних 30-х роках переключити вірш розстріляного Гумільова і видрукувати у своїй збірці — за це могли б посадити. Та, певне, з його недругів ніхто цього не помітив. І коли мені С. Крижанівський розповів про нього кілька історій, я його полюбив ще більше.

По всьому було видно, що В. сказане мною засмутило. Він і сам не підозрював, як часто в його віршах відлунюють рядки К. Г., і мені довелося його заспокоювати прикладами. З класики.

— А ти знаєш, що рядок “чесней честнот красоти” написав не Пушкін, а “Белет парус одинокий” не Лермонтов, а “Я в твоих глазах увидел море” не Єсенін. Ці рядки вони поцупили в інших поетів і не лише ці.

Виявилось, що Микола цього не знав і був приємно здивований. Та найбільше його здивували процитовані мною слова російського поета Ф. Сологуба: ось з'явиться молодий злодійкуватий поет, усіх нас обкраде і стане великим поетом, більшим, ніж ми.

— Красота! — сказав Микола. — Але, все ж таки, коли будеш про мене писати, не дуже це підкреслюй, а то я забракую твою статтю. Ти ж не Дзюба, якого я трішки побоююся.

Якось за чаркою М., піднявши руку з відсутнім вказівним пальцем і хитро усміхаючись, знову запитав: — Льонько, ти хочеш про мене статтю написати, а чи ти знаєш, хто мій улюблений поет?

Я на якусь мить завагався. Улюбленого, особливо в своїй ранній творчості, ще ніхто з поетів не зміг обійти. Він обов'язково буде присутній в якомусь образі, ритміці.

Майже всі критики, пишучи про Вінграновського, цілком слушно помічали у його віршах відлуння ритміки та емоційної напруги Т. Ш. Але сказати про його улюбленого поета Шевченка це все одно що сказати: мій улюблений батько... Шевченко — це світ навколо нас із садком вишневим коло рідної хати.

Шевченко був єдиним для нього авторитетом з усіх українських поетів.

х х х

Певне, в багатьох читачів поезії В. склалося уявлення, що писані вони “одним духом (на одному подихові) (ніби) — виплеснулися з душі і були записані зразу ж на папері — без жодної правки, не стільки написані, стільки записані. Насправді В. не був поетом-імпровізатором, хоча володів даром імпровізації. Скажімо, вірш В. “У синьому небі” настільки емоційний, легкий, летючий, народжений без будь-якого зусилля — ніби на одному подихові.

Насправді ж більшість віршів В. далися важко. На жаль, чорновики поет не зберігав і простежити за його працею над словом ми не маємо змоги. Одного разу, показуючи мені варіанти ліричної мініатюри “Широка ніч, цвіркун під головою”, він скрушно зізнався “Ось уже місяць б'юся і ніяк... Невже і в Тараса таке траплялося?”

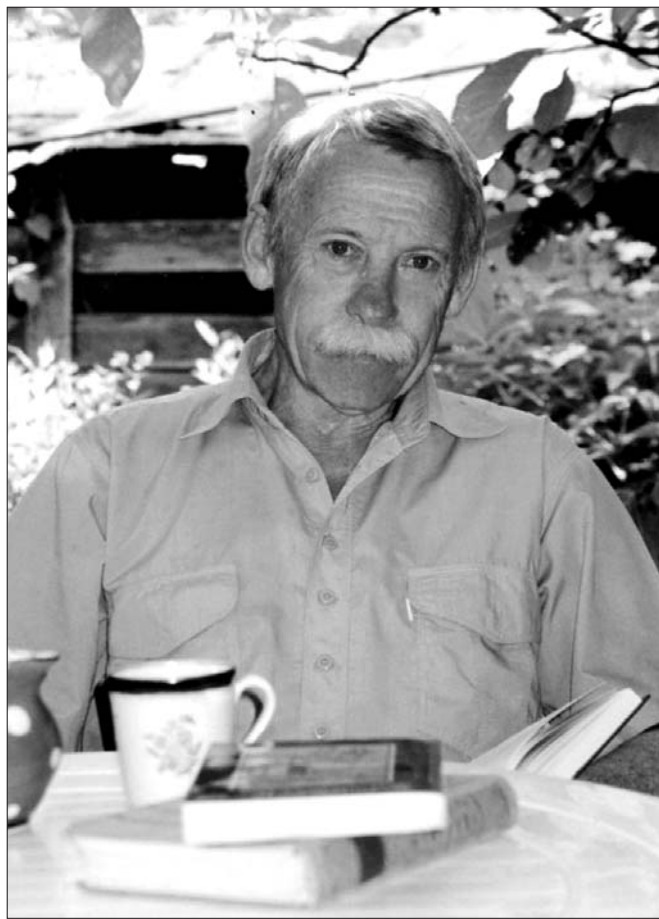
В останні роки свого життя В. віршів майже не писав. Після його смерті я знайшов у його паперах лише кілька незакінчених і зокрема вірш, присвячений мені, один із варіантів якого він подарував мені зі словами: допишу потім або допиши сам.

Його вірші не просто вражали — приголомшували своєю вибуховістю, вражали багатозначністю. ...Читаючи його поезію, починаєш усвідомлювати надзвичайну силу слова, його можливості, його висоту, тобі відкривається різниця між поетом і віршотворцем. Виразно проступає особистість поета.

Майстерність має свої межі. Досконалими можуть бути і вірші посередні. Ранні вірші В. були технічно різноманітнішими. Згодом поет ніби втрачає інтерес до техніки: розвиток душі витісняв романтичну позу, стримував пафос. Пульс став тихішим, а слово теплішим, людянішим.

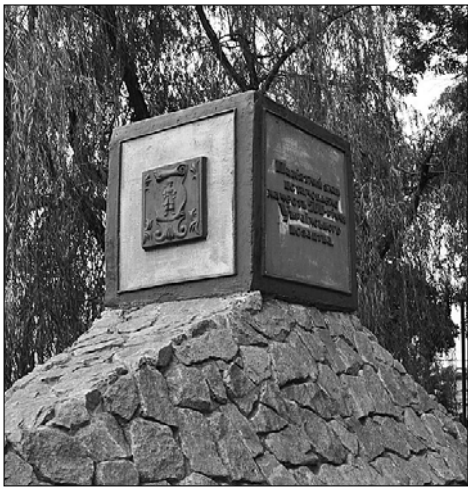
Текст підготувала
Любов ГОЛУТА

Редакція вдячна
Раїсі Петрівні ТАЛАЛАЙ за люб'язно
надані світліни з сімейного архіву



...Якщо ви постійно вели щоденник і фіксували кожного дня все, що сталося, — не думайте, що воно саме так було. Навіть очима ми не бачимо всього, що навколо, а пам'ять це лише очі і тим більше те, в чому передається наш розум. Ми фіксуємо тільки невеличку частку дійсності, частку реальності, більша частина якої — не перед очима, а за нашою спиною.

Л. Талалай



Пам'ятний знак на честь 500-річчя Українського козацтва у Маріуполі

Світлана ЧОРНА,
Київ—Маріуполь—Київ
Світлина автора

До чого тут Катерина?

За офіційною версією Маріуполь заснував губернатор Азовської губернії Чертков 1778 року. Дата ця визначена ще за советських часів Указом Президії Верховної Ради України від 3 вересня 1978 року про нагородження Жданова (тодішня назва Маріуполя) орденом Трудового Червоного Прапора на честь 200-річчя міста. Популярна й версія про заснування міста греками, яких Катерина II переселила у Приазов'я із Криму. Відомо, що понад дві тисячі переселенців митрополит Ігнатій за домовленістю з імператрицею привів у Павловськ, на берег Азовського моря, наприкінці липня 1780 року. Документи свідчать, що перший подячний молебень Ігнатій із паствою відслужили... у козацькій церкві, а люди швидко розселилися, зокрема, й у кам'яні будинки, що належали козакам. На клопотання переселенців Павловськ перейменували на Маріуполь. Сам же населений пункт, названий на честь цесаревича Павла Петровича, іменувався Павловськом лише півтора роки. А до того, тобто до знищення Катериною Запорозької Січі, — Кальміусом. Але що то був за Кальміус — козацька фортеця, слобода чи пост?

Тисячоліттями складаючи історичну мозаїку краю, час та люди змішали її фрагменти, щось ненароком загубили, щось, як непотріб, свідомо викинули.

Знахідки козацької доби, неоліту, більш пізніх культур, сліди хозар, золотоординців, виявлені археологами Маріупольського краєзнавчого музею, допоможуть відновити нетлінні сторінки історії й написати повну, а головне — правдиву хроніку заселення і розвитку краю.

На місці над Кальміусом

Мис, де стояла колись козацька фортеця, піднімається над Кальміусом. Колись сюдою в Азовське море з Хортиці спускалися козацькі чайки, а можливо, й княжі човни ходили на Візантію. Звідси відкривався далекий обшир, на багато кілометрів виднілося море, з іншого, пологого боку, проглядався безкрайний степ. Крайнього місця для стеження за кримськими татарами й ногайськими ордами, що постійно спустошували українські землі, годі було й шукати.

Нині тут увесь небокрай закриває “Азовсталь”, Кальміус обмілів... Замулилися й джерела козацької пам'яті.

Тож варто нагадати історію Кальміуської фортеці. Краєзнавець і просвітянин із Маріуполя Павло Мазур вважає, що в першій третині XVI ст. біля гирла ріки Кальміус виникло запорозьке городище Домаха. На початку XVII ст. на правому березі була побудована фортеця, якій відводилося стратегічне значення. 1734 р. запорозькі козаки звели нове укріплення, а поряд виникло поселення. Того ж року вся територія Війська Запорозького була поділена на вісім паланок. За кількістю козаків Каль-

Козацька фортеця відкриває таємниці

Відкриття археологами козацької фортеці Кальміус у самому центрі Маріуполя можна назвати справжньою сенсацією. Незважаючи на численні документальні підтвердження існування у Приазов'ї козацького форпосту, що був центром Кальміуської паланки Вольностей Війська Запорозького Низового, однією з його адміністративно-територіальних одиниць (займала майже всю сучасну Донецьку область), чимало опонентів усупереч навіть дослідженням Дмитра Яворницького ставилися з недовірою, а то й заперечували козацьку сторінку історії краю. Тож не дивно, що й сьогодні місто не має єдиної думки щодо своєї історії та дати заснування.

міуська паланка посідала четверте місце. Цей факт зафіксовано в офіційних документах того часу. Козацька фортеця, як вважає краєзнавець, мала розміри 150x150 метрів, була оточена земляним валом, перед яким із боку степу був виритий глибокий рів. Усередині фортеці житлові приміщення, стайні для коней, стаціонарна церква. Ще 1754 року паланковий полковник Андрій Порохня повідомляв кошового отамана Данила Стефанова про те, що заготовлено всі будівельні матеріали для спорудження нової Свято-Миколаївської церкви, і додає, що теперішня церква дуже стара.

Пам'ять про полковника зберегли не лише архіви Коша, а й його хутір у сусідньому Новоазовському районі, який досі має назву Порохня. Є на мапі Донеччини й інші села та міста, що нагадують про козацьке минуле краю: Козацьке, Селидове, від імені козака Селида, Козацька пристань тощо.

А ось краєзнавець, автор відомої книги “Приазов'я — колыска козацтва” Микола Руденко стверджує, що вже на початку XVII ст. фортеця Кальміус виконувала важливу роль у період походів запорозьких козаків проти татар і турків у 1615 і 1616 роках, наступних 1617, 1620, 1622 та 1630 роках. А вже річка впродовж тривалого часу, якщо головний дніпровський шлях перекирвав



Археолог Раїса Божко з волонтерами під час розкопок Кальміусу

й проводжала чумаків, що привозили хліб, а купували сіль і рибу. Аж поки усім мешканцям не звеліли переселитися до землі колишньої Самарської паланки. Їхні будинки і церкву було передано переселенцям із Кримського ханства. Кальміуська слобода стала називатися Павловськом.

Як археологи читають історію

У Маріупольському краєзнавчому музеї є невелика експозиція, присвячена козацькій добі. Під склом рушниця, мініатюрна гармата для салютів, гарматні ядра, два пістолі, пляшка з темного скла. Більше артефактів, мабуть, у приватних колекціях, адже знахідки XVII ст., попереднього чи наступного віків тут не така вже й рідкість. Старі люди розповідали, що на території сучасного міста було щонайменше два козацьких кладовища: одне — неподалік драматичного театру, інше — в бік залізничного вокзалу. Тепер від них і сліду не лишилося, все давно забудовано житловими кварталами. Під час будівництва залізничної гілки й багатоповерхівок знаходили то козацькі люльки, то зброю, а то й горщик із монетами. Траплялися знахідки і на колишній Базарній площі, нині площі Визволення, де тепер стоїть пам'ятний знак на честь запорожців — куб із зображенням печатки Кальміуської паланки.

Експедиція, яку очолив науковий співробітник Донецького обласного краєзнавчого музею Володимир Горбов, розпочала розкопки поблизу площі, на самому краєчку мису, на невеликій ділянці, що заросла кущами й деревами. Сезон 2010 року тривав усього півмісяця, але встиг ошасливити дослідників першими цікавими знахідками не лише козацької, а й доби неоліту.

Ще 1930 року, коли на березі Азовського моря розпочалося будівництво “Азовсталь”, було виявлено неушкоджений могильник, датований V—IV тис. до н. е. Досліджував могильник завдовжки 28 метрів і завширшки 2 метри, де містилося близько 130 кістяків, пофарбованих охрою, відомий археолог і мистецтвознавець Микола Омелянович Макаренко. Через кілька років він потрапив під советську репресивну сокиру і був страчений через відмову підписати акти про знищення Михайлівського Золотоверхого собору. Макаренко встиг обстежити береги Кальміуса, кілька курганів. Поблизу могильника він виявив одинадцять заглибин, які ідентифікував як залишки жител

козацької доби. На більш детальні дослідження не було часу й коштів. Місцева влада фінансувала лише обстеження неолітичного могильника, козацька тема її абсолютно не цікавила. Однією з умов фінансування археологічної експедиції була вимога залишити всі знахідки у місцевому музеї. Тепер понад 400 пластинок з ікол вепра, разки намиста з перламутру, прикраси з гірського кришталю, а ще булавки з відшліфованого кременю зберігаються в експозиції краєзнавчого музею.

Цікаві знахідки чекали археологів і минулого сезону. Як розповів Володимир Горбов, знайдено було залишки заглибленого приміщення на шести

стовпах козацької доби, обшивку судна та корабельні цяхви, багато фрагментів фаянсового та керамічного посуду і козацького, і турецького, монети та більше десятка керамічних козацьких люльок.

Демонструючи знахідки, заввідділу досоветської історії Маріупольського музею Раїса Божко зауважила, що знайдені люльки унікальні. Вони добре збереглися, а ще вони різні за формою, стилем, кольором і місцем виробництва. Серед знахідок люльки червоного, зеленого, чорного, сірого, коричневого кольорів, декоровані орнаментом, одна з них виконана у формі чоло-

вічого обличчя, на якому чітко видно всі риси, навіть маленькі вуса. Вироблена вона, ймовірно, у Туреччині. Ще одна — у Голландії, що є свідченням активних зв'язків Кальміуської фортеці зі світом.

Серед цікавих знахідок варто згадати руків'я ятагана, що був на озброєнні у гвардійських підрозділів османів. Як потрапила зброя до Кальміуса, невідомо. Можливо, як трофей після вдалого морського походу запорожців, а скоріше, під час атаки яничар. У запеклому бою клинок ятагана зламався, руків'я загубилося, щоб знайти у XXI столітті, а клинок, вважають археологи, козаки перекували на іншу зброю, адже метал, та ще якісний, у ті часи цінувався високо.

— Ці знахідки, — говорить Володимир Горбов, — беззаперечно свідчать, що тут стояла козацька фортеця Кальміус. Про неї багато згадок в історичних документах, різних описах, але матеріальні підтвердження її існування отримані вперше. Ми проводимо розкопки майже в центрі півмільйонного міста і більша частина фортеці розташована під забудовою. Загальна площа розкопок становить трохи менше 90 квадратних метрів. І якщо зважити, що на цих метрах виявлено вже чимало цікавих знахідок, то можна лише здогадуватися, скільки таємниць сховано в глибині століть.

Козацька ідея як лакмусовий папірець

Третій рік поспіль археологічна експедиція працює без копійки від держави і місцевої влади. Володимир Горбов, за плечима якого 28 археологічних експедицій у донецьких степах, досліджує козацьку фортецю під час своєї відпустки. Окрім Раїси Божко та її помічниці Люби всі інші члени експедиції — волонтери. Трохи не щодня беруться за лопати члени Маріупольської спілки краєзнавців: художник Микола Шевченко, директор фотостудії Петро Світлицький, член козацької громади Леонід Горохов. На розкопках вони третій рік. Робота ж тут не з легких, особливо в спеку. Коли літнє сонце почало посправжньому дошкуляти, хлопці обійшли чимало громадських організацій і політичних партій із проханням допомогти придбати тент на розкопки. Але підтримати шукачів козацької правди ніхто не захотів.

Укотре обіцяє допомогти експедиції й місцева влада. Торік навіть заклали у бюджет 30 тис. грн для археологічних досліджень Кальміуса, але до музею вони так і не потрапили.



Козацькі люльки, знайдені під час розкопок фортеці Кальміус

ворог, забезпечувала запасний вихід із Хортиці в Азовське, а потім Чорне море.

Усі ці дані беззаперечно свідчать: на місці нинішнього Маріуполя стояла козацька фортеця, що мала численний гарнізон на чолі з полковником (імена паланкових полковників відомі: Порохня Андрій, Ус Марко, Чорний Андрій, Якимов Григорій, Юха Сидір, Кишинський, Іванов Андрій, Нагой Павло, Чухрай Григорій, Вербицький Андрій, Чорний Кузьма, Гаркуша Грицько та інші). Тож був тут аж ніяк не тимчасовий пост.

Улітку 1769 року татарські і ногайські орди зруйнували фортецю Кальміус, а 1775-го, після знищення Запорозької Січі, припинила існування і Кальміуська паланка. А ось слобода залишилася: жила як і раніше, ходила на службу до Свято-Миколаївської церкви, ярмаркувала, зустрічала



“Держава не спроможна вивчити й половини з пам’яток культурної спадщини, надбаних її народом”.

Переможці фотоконкурсу «Вікі любить пам’ятки» отримали нагороди

Урочиста церемонія нагородження переможців конкурсу “Вікі любить пам’ятки”—2012 і презентація фотовиставки кращих робіт конкурсу відбулася 4 листопада у приміщенні Будинку культури й освіти “Майстер клас”. На фотовиставці представлено 54 фотографії з України та 11 кращих фотографій з інших країн, де також відбувався конкурс “Вікі любить пам’ятки”, серед них наші сусіди — Польща, Росія, Румунія.



Придорожній пам’ятник-вежа в Гогологах, що на Львівщині. Приз глядацьких симпатій учасників церемонії нагородження. Фото Сергія Криниць



2 місце. Фортеця Єні-Кале (м. Керч). Фото Ігоря Дерев’ягіна

Євген БУКЕТ

Конкурс “Вікі любить пам’ятки” тривав із 1 до 30 вересня. Протягом цього часу фотографи й фотолюбителі різних країн завантажували свої світлинки на Вікісховище. Кількість завантажених для участі в конкурсі світлин українських пам’яток перевищила 33 тисячі, і таким чином Україна посіла третє місце серед 36 країн-учасниць. Про довгий шлях підготовки й результати конкурсу розповів його координатор Андрій Бондаренко.

Виконавчий директор Юрій Пероганич розповів про мету і переваги Вікіпедії — вільної багатомовної енциклопедії, яку цей конкурс повинен збагатити. Він відзначив, що завдяки конкурсу за підсумками жовтня 2012 року українська Вікіпедія вперше подолала рубіж у 60 мільйонів переглянутих за місяць сторінок (64,3 млн) і за темпами зростання популярності стала першою в світі серед 20 найвідвідуваніших Вікіпедій.

У виступах членів журі обговорювалося складне питання: що має більшу вагу в контексті конкурсу — художня цінність фотографії чи цінність самої пам’ятки? Цю дискусію розпочала член журі, заступник голови Національної спілки краєзнавців України Руслана Мань-



Переможець конкурсу — Троїцький монастир у Чернігові. Фото Валерія Сорокіна

ковська. Її підтримав член журі, фотокореспондент тижневика “Слово Просвіти” Олександр Литвиненко та інші. Було висловлено думку про те, що оскільки наша держава поки що не спроможна вивчити й половини з пам’яток культурної спадщини, надбаних її народом, цим мають займатися люди, згуртовані навколо конкурсу “Вікі любить пам’ятки”.

Переможці отримали цінні призи від організаторів і партнерів конкурсу, зокрема й книжки від ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка. Просвітяни вважають результат конкурсу “Вікі любить пам’ятки” вагомим внеском в

утвердження української культури й духовності та обіцяють і надалі підтримувати ініціативи вікімедійців.

Цьогорічний конкурс завершився, але опрацювання його результатів триває. Треба також ілюструвати тисячі існуючих статей Вікіпедії відзнятими зображеннями, написати нові статті про десятки тисяч пам’яток, доповнити та уточнити списки пам’яток, до багатьох додати географічні координати. Ця робота, як запевнили організатори, завершиться до вересня наступного року, коли розпочнеться його черговий етап — “Вікі любить пам’ятки”—2013.



ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць	9 грн 37 коп.	на півроку	53 грн 37 коп.
на 3 місяці	27 грн 51 коп.	на рік	105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!



Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Головний редактор Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора

Петро АНТОНЕНКО 279-49-47,
Євген БУКЕТ 279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань

Наталія СКРИННИК 278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР’ЯН 270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК 279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК Ірина СТЕЛЬМАХ 278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК, Олексій ЯЩУК 278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор Петро АНТОНЕНКО

Бухгалтерія 279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у жовтні — 23500

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

